

ETAPPMÅL OM BIOLOGISK MÅNGFALD

Ekosystemtjänster och resiliens

UPPFÖLJNINGSA NSVARIG MYNDIGHET: NATURVÅRDSVERKET

Etappmålet om ekosystemtjänster och resiliens innebär att viktiga ekosystemtjänster och faktorer som påverkar deras vidmakthållande är identifierade och systematiserade senast 2013.

Sammanfattning

Etappmålet har delvis nåtts. Identifiering och systematisering har kommit igång, det kvarstår arbete med påverkansfaktorer, den geografiska och rumsliga fördelningen i landskapet av områden och strukturer som har särskild betydelse för den biologiska mångfalden och för viktiga ekosystemtjänster. Det är viktigt att arbetet med förbättring av kunskapsläget fortsätter.

Resultat

Naturvårdsverket har, i samråd med Havs- och vattenmyndigheten, på regeringens uppdrag tagit fram ett underlag för fortsatt arbete med att samhällsekonomiskt värdera ekosystemtjänster i skrivelsen *Sammanställd information om ekosystemtjänster* NV-00841-12⁶²⁰.

Naturvårdsverkets har även på regeringens uppdrag och i samråd med andra centrala myndigheter, i två skrivelser rörande grön infrastruktur gett underlag till en landskapsanalys, en styrmedelsanalys samt förslag till framtagande av en handlingsplan på regional nivå, under 2014 kom ytterligare ett uppdrag om att ta fram riktlinjer och genomförandeplan för de regionala handlingsplanerna, uppdraget redovisas 2015 och genomförandet pågår till 2017.

Sverige deltar aktivt i det forskningsnära arbetet inom EU med kartläggning och bedömning av ekosystemtjänster (MAES) och har varit ledande för en pilotstudie som fokuserat på skogens ekosystemtjänster. Pilotstudierna har redovisats i en

620 <http://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/regeringsuppdrag/2012/ekosystem-ekosystemtjanster/ekosystem-tjanster.pdf>

rapport⁶²¹ som utgör en vägledning för nationell kartläggning av ekosystem och deras tjänster.

Inledande analyser av marina ekosystemtjänster i arbetet med att införa havsmiljödirektivet har gjorts⁶²².

Analys

I skrivelsen *Sammanställd information om ekosystemtjänster* (NV-00841-12) beskrivs ekosystemtjänsternas betydelse för människors välbefinnande i Sverige, både ur ekonomisk och social synvinkel. Rapporten poängterar vikten av att synliggöra värdet av ekosystemtjänster samt att det är angeläget att ekosystemtjänster framöver ingår i beslutsunderlag där så är relevant. Underlaget utgör ett första svenskt underlag för systematisering av ekosystemtjänster som kan användas för fortsatt arbete med kartläggning och identifiering av ekosystem och dess tjänster samt viktiga påverkansfaktorer. Ekosystemtjänster har systematiserats och identifierats enligt det internationella klassificeringssystemet CICES⁶²³. Etappmålet har därmed delvis uppnåtts. Det kvarstår dock svårigheter att följa upp både hot, påverkan och resiliens med tillgänglig kunskap. För att skapa bättre förutsättningar för det fortsatta arbetet med att identifiera och systematisera ekosystemtjänster och de faktorer som påverkar deras vidmakthållande är det viktigt att fortsätta arbetet med förbättring av kunskapsläget och förståelsen för värdet av de komplexa samband som ligger till grund för ekosystemens viktiga funktioner och processer.

Målet har delvis nåtts genom skrivelsen NV-00841-12 men fortsatt kartläggningsarbete kvarstår för att klarlägga den geografiska och rumsliga fördelningen i landskapet av områden och strukturer som har särskild betydelse för den biologiska mångfalden och för viktiga ekosystemtjänster. Se även etappmål om betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster samt under *Ett rikt växt- och djurliv*.

621 Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services. Indicators for ecosystem assessments under Action 5 of the EU Biodiversity Strategy to 2020.
<https://circabc.europa.eu/w/browse/837b3dda-6b1a-4316-a554-723e31062c8f>

622 Havs- och vattenmyndigheten. God havsmiljö 2020. Marin strategi för Nordsjön och Östersjön. Del 1: Inledande bedömning av miljötillstånd och socioekonomisk analys.
<https://www.havochvatten.se/download/18.2a9b232013c3e8ee03e3c84/136274444478/God-Havsmiljo-2020-Del-1.pdf>

623 <http://cices.eu/>

Betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster

UPPFÖLJNINGSAANSVARIG MYNDIGHET: NATURVÅRDSVERKET

Etappmålet om betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster innebär att senast 2018 ska betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster vara allmänt kända och integreras i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället där så är relevant och skäligt.

Sammanfattning

Arbete har påbörjats och pågår med en forskningssatsning, regeringsuppdrag rörande kommunikation om ekosystemtjänster om grön infrastruktur, klimatanpassning m.m. Sverige deltar aktivt i den internationella plattformen IPBES och leder ett nordiskt projekt om ekosystemtjänster. De processer som nu har initierats ger en god förutsättning för att nå målet till 2018.

Resultat

Inom forskning för miljömålen pågår en forskningssatsning: ”värdet av ekosystemtjänster”⁶²⁴ som kommer belysa hur värdet av ekosystemtjänster bättre kan beaktas i olika beslutssituationer.

Det har gjorts en inledande analys av marina ekosystemtjänster i arbetet med att införa havsmiljödirektivet⁶²⁵.

Naturvårdsverket arbetar med att genomföra en kommunikationssatsning om ekosystemtjänster. Uppdraget från regeringen ska slutredovisas till Miljödepartementet senast den 31 januari 2018.

Regeringens proposition 2013/14:141 En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster har antagits.

624 <http://ekosystemtjanster.se/forskningsprojekten.4.1acdfdc8146d949da6d591.html>

625 Havs- och vattenmyndigheten. God havsmiljö 2020. Marin strategi för Nordsjön och Östersjön. Del 1: Inledande bedömning av miljötillstånd och socioekonomisk analys. <https://www.havochvatten.se/download/18.2a9b232013c3e8ee03e3c84/136274444478/God-Havsmiljo-2020-Del-1.pdf>

Sverige har deltagit aktivt i det forskningsnära arbetet inom EU med kartläggning och bedömning av ekosystemtjänster (MAES⁶²⁶).

Sverige deltar aktivt i arbetet inom ramen för den mellanstatliga plattformen för ekosystemtjänster och biologisk mångfald IPBES och leder ett NMR-finansierat IPBES-relaterat nordiskt projekt om ekosystemtjänster.

Analys

De sju forskningsprojekt som beslutades få medel från utlysningen om värdet av ekosystemtjänster inom miljöforskningsanslaget kommer senast 2016 ha ökat kunskapen kring hur ekosystemtjänster kan integreras i beslutsfattande på olika nivåer.

Genomförande av kommunikationssatsningen pågår och riktas mot målgrupper och aktörer som i sin tur kan kommunicera budskapet vidare – så kallade vidareförmedlare. Dessa målgrupper har identifierats. Vidare har nuläges-, målgrupps- och behovsanalyser genomförts. Ett antal aktiviteter och förberedelser för riktade kommunikationsinsatser pågår.

2014 antogs regeringens proposition (prop. 2013/14:141) med en strategi för hur den biologiska mångfalden ska kunna stärkas och ekosystemtjänster kunna säkras för framtiden. Ekosystemtjänsters värde ska bli en naturlig del i samhällsplanering och näringslivsutveckling.

EU-arbetsgruppen MAES arbetar vidare med fördjupningar om hur synergier kan skapas mellan internationella och nationella forskningsprogram och projekt, samt med behovet av kommunikation och spridning av vetenskapliga resultat för de krav som ställs för integrering i beslutsfattandet. Som stöd för arbetet deltar Naturvårdsverket med stöd av nationella forskare i EU projektet Esmeralda, projektet startar 2015 och syftar till syntetisering av forskning kring metoder för kartläggning av EST med målsättning att ta fram beslutsstöd.

Det är angeläget att integreringen och kommunikationen av ekosystemtjänsters värde beaktar de brister i rådande kunskapsläge som finns samt att den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden fortskrider för att målet ska nås.

Arbetet för att göra betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster allmänt kända och integrerade i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället har påbörjats. Se även etappmål om ekosystemtjänster och resiliens samt *Ett rikt växt- och djurliv*.

626 <http://biodiversity.europa.eu/ecosystem-assessments/european-level>

Hotade arter och naturtyper

UPPFÖLJNINGANSANSVARIG MYNDIGHET: NATURVÅRDSVERKET

Etappmålet om hotade arter och naturtyper innebär att åtgärdsprogram för att uppnå gynnsam bevarandestatus för sådana hotade arter och naturtyper som inte kan säkerställas genom pågående åtgärder för hållbar mark- och vattenanvändning och befintligt områdesskydd ska vara genomförda eller under genomförande senast 2015.

Sammanfattning

Bedömningen är att etappmålet kan nås genom det pågående arbetet med att ta fram och genomföra åtgärdsprogram och naturtyper. Cirka 200 åtgärdsprogram ska vara fastställda och avslutade eller under genomförande 2015.

År 2014 fastställdes 16 nya åtgärdsprogram för hotade arter. Uppdatering gjordes av 18 program. Vid årets slut var 138 program gällande. Antalet genomförda och avslutade program är 47.

Även om programmen finns på plats behövs mer resurser för att genomföra dem även efter 2015. Reglerna för miljöersättningar i jordbruket ändras 2015. Det innebär att ersättningar som behövs för att genomföra åtgärder i vissa program försvinner.

Resultat

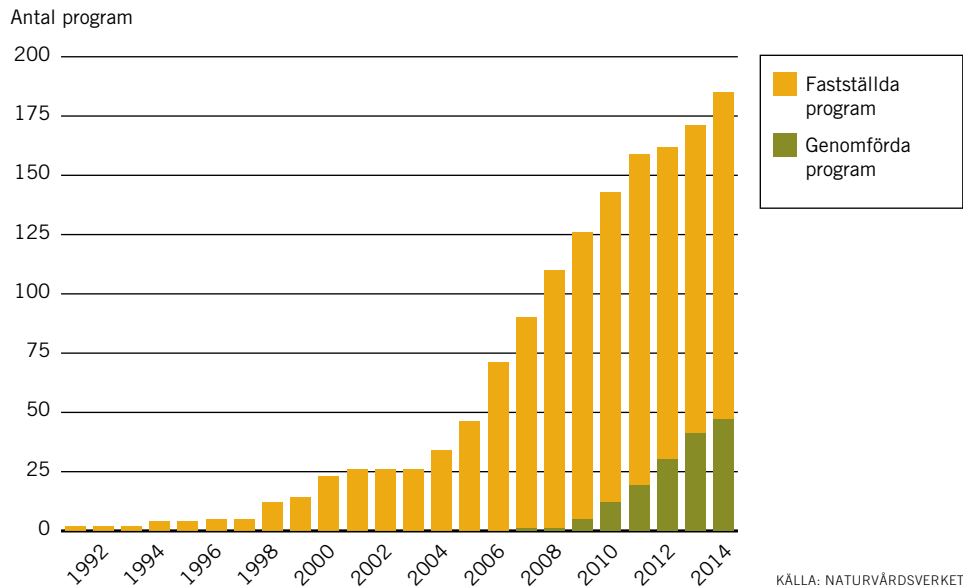
Arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper pågick under 90-talet i liten skala, 2003 ökades verksamheten till cirka 200 program om totalt cirka 400 arter. År 2014 fastställdes 16 nya åtgärdsprogram för hotade arter: större barkplattbagge, violett guldvinge, låsbräknar i hävdade marker, läderbagge, hällebräcka, skalbaggar på äldre död tall, stäppfingersvamp, gölgröda, hotade insekter på krisslor, glanstagel, humlepälsbi, fågelfotsmossa, almbloombock, jämtlandsmaskros, strandskinnlav samt steklar, myrlejonsländor och spindlar i sanddyner. Uppdatering gjordes av 18 program.

Vid årets slut var 138 program gällande. Antalet genomförda och avslutade program är 47.

Kunskap som finns sammanställd i åtgärdsprogram, samt ibland även resultat från åtgärdsprogramarbete, används bl.a. för att ge underlag till aktörer:

- Om vad de kan göra för att gynna hotade arter och deras livsmiljöer. Det handlar om att tillgängliggöra information om förekomst av arterna, om deras ekologiska krav samt vilka åtgärder som kan vidtas för att gynna dem.

Figur 46. Fastställda och genomförda åtgärdsprogram för hotade arter 1991–2014

För att bevara hotade arter tar Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelser fram åtgärdsprogram. Enligt etappmålet ska 214 åtgärdsprogram för ca 400 arter vara genomförda eller under genomförande senast 2015. Det omfattar en knapp fjärdedel av Sveriges omkring 2 000 hotade arter.

- Så att de ska anpassa sina rutiner för att gynna naturvärden. T.ex. har länsstyrelserna i sitt arbete med sandmarker skapat rutiner hos täckhandläggare så att täkter inte rutinmässigt efterbehandlas genom återställning av skog. Istället förs ofta dialog om möjlighet att skapa miljöer som gynnar både biologisk mångfald och friluftsliv.
- Så att de kan anpassa befintliga styrmedel. Det kan vara anpassning av åtgärdsplaner inom utvald miljö i landsbygdsprogrammet för att gynna hotade arter och naturtyper.
- I miljöprovningar.

Den största effekten av åtgärdsprogrammen är att de ökat naturvårdskompetensen i länen. Kunskapssammanställningar om arter och naturtyper har höjt kvaliteten på naturvårdsarbetet. Den resurs som koordinatörerna och åtgärdsmedlen utgjort har varit avgörande för att den nyvunna kunskapen kunnat omsättas i praktiken och har bidragit till att åtgärderna utförts på de ställen där de gjort störst nytta.

Analys

Regeringens bedömning var att etappmålet kan nås genom att pågående arbete med framtagande och genomförande av åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper fortsätter. Enligt tidigare beräkningar är målet totalt 214 program. Programmen behöver inte vara genomförda i sin helhet vid måläret⁶²⁷.

Målet kommer att nås med avseende på att ca 200 åtgärdsprogram kommer att vara fastställda och under genomförande eller genomförda. Detta är något lägre siffra än det 214 som ursprungliga angavs från Naturvårdsverket enligt regeringsuppdrag år 2003. Anledningen är att under arbetet har ny kunskap framkommit och för vissa av dessa arter har Naturvårdsverket gjort bedömningen att de bevarandeåtgärder som är angelägna kunde hanteras inom redan befintlig verksamhet (t.ex. artskyddsförordning, tillsyn, rovdjursförvaltning, reservatsförvaltning).

Resurserna för att genomföra dem alla är dock inte tillräckliga. Uppskattningen av länsstyrelsernas behov, grundat på en sammanställning av åtgärder och kostnader som listas i fastställda program och i de program som är på remiss, är ca 100 Mkr årligen. Annan finansiering för att genomföra åtgärderna minskar drastiskt då reglerna för miljöersättningarna inom jordbruket ändras 2015.

Den absolut viktigaste åtgärden för att nå flera andra viktiga aktörer i landskapet är att involvera Skogsstyrelsen och Jordbruksverket. Styrmedel de förfogar över är avgörande för att nå resultat i skog- och i odlingslandskapet. Naturvårdsverket kan bistå myndigheter med kunskapsunderlag och förslag till samverkan. Naturvårdsverket planerar inom åtgärdsprogram för hotade arter under 2015 att:

- ta fram ytterligare åtgärdsprogram för hotade arter
- öka dialogen med berörda aktörer och centrala myndigheter
- införa arbetssättet OpenStandard för att öka förankring av åtgärder hos aktörer, förstärka analysen av vilka åtgärder som behövs samt förbättra resultatuppföljning och -redovisning.
- analysera resultat från arbetet 2003–2014 samt se över behovet av ytterligare åtgärdsprogram på den terrestra sidan.

Havs- och vattenmyndigheten planerar att ta fram 7 nya program.

627 651 Svenska miljömål – preciseringar av miljö kvalitetsmålen och en första uppsättning etappmål. Ds 2012:23 Regeringskansliet.

Invasiva främmande arter

UPPFÖLJNINGANSANSVARIG MYNDIGHET: NATURVÅRDSVERKET

Etappmålet om invasiva främmande arter innebär att invasiva främmande arters effekter i Sverige vad avser biologisk mångfald samt socioekonomiska effekter på bland annat hälsa ska vara bedömda och prioriterade insatser för bekämpning ska ha inletts senast 2015.

Sammanfattning

Bedömningen är att etappmålet inte kommer att nås fullt ut under 2015. Arbete med införandet av EU:s direktiv om invasiva främmande arter pågår för närvarande och kommer att styra mycket av inriktningen i verksamheten under de närmaste åren. Prioriterade insatser för bekämpning av vissa arter, t.ex. mårddhund, har inletts och pågått i ett antal år.

Resultat

I december 2013 fick Naturvårdsverket i uppdrag att revidera den nationella strategin och handlingsplanen om främmande arter från 2008. Skälet till översynen var att en ny EU-förordning om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter (EU-förordningen om IAS⁶²⁸) var under förhandling, en förordning som under 2014 har antagits. Förordningen trädde i kraft den 1 januari 2015. Översynen fokuserade på behov av åtgärder för att uppfylla förordningen, och genomfördes i samråd med Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten. Som samordnande myndighet föreslogs Naturvårdsverket. Ansvariga myndigheter föreslogs för flertalet åtgärder i den uppdaterade strategin, dock krävs ytterligare utredning av vissa insatser.

Bekämpningen av vissa invasiva främmande arter, främst mårddhund, har fortsatt under året.

Analys

De åtgärder som förordningen kräver är kopplade till den förteckning över invasiva främmande arter av unionsbetydelse, som ska tas fram av kommissionen.

628 Invasive Alien Species

Ett förslag till förteckning ska finnas senast den 2 januari 2016. För en *invasiv främmande art av unionsbetydelse* kommer det enligt förordningen att vara förbjudet att föra in arten till EU och mellan medlemsstater, transportera den, släppa ut den på marknaden, sälja, byta, använda, odla, föda upp eller hålla, tillåta att den reproducerar sig eller släppa ut den i miljön.

Sverige måste i likhet med andra EU-länder genomföra åtgärder för att hantera de arter som finns upptagna på förteckningen. Det finns dock andra arter som innebär en allvarlig risk i Sverige, som inte kommer att finnas med på unionslistan. I Sverige finns cirka 2000 främmande arter men alla dessa utgör inte en risk för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Idag uppskattas det att cirka 350 av dessa är invasiva, dvs. de hotar biologisk mångfald och ekosystemtjänster, men dessa kan även ha signifikanta negativa effekter på människors hälsa och ekonomi⁶²⁹. En bedömning på nationell nivå måste göras för att skilja ut de arter i Sverige som vi behöver agera mot.

EU-förordningen om IAS kräver att de huvudsakliga spridningsvägarna där potentiellt invasiva främmande arter oavsiktligen kan introduceras, ska identifieras och prioriteras, och åtgärder för att hindra introduktion vidtas. Beredningsplaner för invasiva och potentiellt invasiva arter eller artgrupper bör tas fram så att åtgärder snabbt kan sättas in om dessa arter kommer in i landet.

EU-förordningen om IAS ställer krav på hanteringsåtgärder för arterna av unionsbetydelse som finns i landet. Medlemsstaterna ska utrota eller kontrollera populationerna av dessa arter. Det finns också krav på övervakning. Befintliga övervaknings- och inspektionssystem har delar som kan användas för att övervaka invasiva främmande arter, men det behövs en översyn både för att utreda vilka nya delar som behöver utvecklas och den tekniska utformningen av systemet. Detta för att kunna få information om vilka främmande arter vi har i landet, deras utbredning och ekologiska effekter. Övervakningssystemet ska kunna ge en varning när nya invasiva främmande arter av unionsbetydelse kommer in i landet, så att en snabb utrotning av dessa kan sättas igång.

EU-förordningen kommer att styra mycket av arbetet med invasiva främmande arter under de närmaste åren, och därmed även hur resurserna används. Åtgärder och övervakning kommer främst att gälla arter av unionsbetydelse, om sådana finns i landet. Vilka arter som hamnar på förteckningen är därför av mycket stor betydelse för vilka insatser som kommer att genomföras. Det är därför inte sannolikt att någon genomgående bedömning av invasiva främmande arters effekter i Sverige vad avser biologisk mångfald samt socioekonomiska effekter på bland annat hälsa ska komma till stånd under 2015.

629 Se preamble (3) i förordningen sid 3.

Kunskap om genetisk mångfald

UPPFÖLJNINGSANSVARIG MYNDIGHET: NATURVÅRDSVERKET

En kartläggning och övervakning av den genetiska mångfalden ska ha inletts senast år 2015.

Sammanfattning

Sedan tidigare finns en viss kunskap, som mer eller mindre systematiskt ajourhålls, om den genetiska mångfalden inom odlade växter, husdjur och kommersiellt viktiga skogsträd. Kunskapen om den genetiska mångfalden har ökat för de stora rovdjuren, en utveckling som förväntas fortsätta i och med att ökat bruk av DNA-baserad övervakningsmetodik. För övriga vilda djur förekommer praktiskt taget ingen kartering och ingen löpande övervakning av genetisk mångfald. Målet uppnås inte.

Resultat

Övergripande principer för en övervakning av genetisk variation finns i Naturvårdsverkets rapport 5712 *Genetisk variation hos vilda växter och djur i Sverige* (2007) och i verkets redovisning av regeringsuppdraget *Förslag till Nationellt handlingsprogram för bevarande av genetisk variation hos vilda växter, djur och svampar* (2008) (dnr M2008/1356/Na), men det har inte funnits resurser att starta något karterings- eller övervakningsprogram.

Övervakningen av de stora rovdjuren har setts över och genetiska metoder förväntas komma till bredare användning där. Även i annan övervakning, inte minst limnisk och marin, kan genetiska metoder förväntas komma till bredare användning bland annat för uppföljning av Havsmiljödirektivets deskriptorer. Någon specifik övervakning av genetisk mångfald finns f.n. dock inte. Genetisk mångfald har inte heller studerats hos det stora flertalet vilda djur, växter och svampar.

Genom Programmet för odlad mångfald, POM (ansvar SJV, utförare SLU) har genetiska analyser gjorts av utvalda insamlade växtgrupper. Syftet har inte primärt rört övervakning av genetisk variation utan karaktärisering för identifikation och urval av unika genotyper. Analyserna har i flera fall avslöjat okänd och inte tidigare bevarad gen-/alleldiversitet. Resurserna är otillräckliga för fortlöpande analys av vilda populationer av s.k. kulturväxtsläktingar, av vilka många är rödlistade.

Genetisk mångfald bland de svenska husdjuren är beroende av enskilda djurägare som håller djuren. Djurägarna är organiserade i avelsorganisationer och rasföreningar som har officiell status eller erhåller stöd via det svenska landsbygdsprogrammet. Som villkor för detta har organisationer och föreningar krav på sig att hålla djuren i härstamningsregister, arbeta enligt den för rasen fastställda avelsplanen och årligen rapportera djurantal och könsfördelning samt i vissa fall även andra genetiska parametrar. Vissa föreningar samlar dessutom in och rapporterar omfattande hälso- och fruktsamhetsdata. Flera föreningar driver projekt för att kartlägga egenskaper inom rasen samt arbetar med att utveckla och kvalitets-säkra djurregistren så att dessa blir korrekta och kompletta.

Kunskap om den genetiska variationen hos både kommersiellt viktiga och övriga skogsträd är förhållandevis låg. Den genetiska mångfalden av skogsträd kartläggs eller övervakas inte för närvarande. Rapporten *The state of forest genetic resources in Sweden – Report to FAO* (Skogsstyrelsen, Rapport 12/2012) innehåller information om genetisk mångfald hos de kommersiellt viktiga skogsträden och förslag till åtgärder för in situ- och ex situ-bevarande. Under 2014 har Skogsstyrelsens in situ-bevarande av inhemska skogsträd ökat i biotopskyddsområden. Genbevarandet av vilda populationer är tänkt att ske i hela Sverige för att fånga in skogsträdens genetiska variation. Den genetiska variationen kartläggs eller övervakas inte men genresurser i biotopskyddsområdena ska följas upp och skötas.

Inom FAO:s kommission för genetiska resurser för livsmedel och jordbruk (CGRFA) implementeras en ny global aktionsplan för att bevara och uthålligt använda skogsgenetiska resurser. Lämpliga indikatorer för att övergripande kartlägga och övervaka genetisk mångfald hos skogsträd är under utveckling. Indikatorerna kan möjliggöra övergripande genetisk information både för kommersiellt viktiga och övriga skogsträd i Sverige utan att använda resurskrävande molekylära eller kvantitativt genetiska analyser.

Analys

En viss övervakning förekommer av domesticerade växter och djur i samband med bevarandearbetet av äldre sorter och raser. En uppbyggnad av övervakning av genetisk variation hos vilda djur- och växtpopulationer enligt det förslag som finns, eller i någon annan form, är just nu inte aktuell om inte Naturvårdsverket, HaV, Skogsstyrelsen eller SJV tillförs nya resurser för ändamålet. Med detta utgångsläge är det omöjligt att uppnå etappmålet till slutet av 2015. Vi bedömer därtill att utan ytterligare resurser kommer etappmålet inte att nås, även om måläret skulle senareläggas.

Helhetssyn på markanvändningen

UPPFÖLJNINGSAANSVARIG MYNDIGHET: NATURVÅRDSVERKET

Etappmålet om helhetssyn på markanvändningen är att samordningen inom den statliga förvaltningen har förstärkts senast 2016 så att helhetssynen på markanvändningen har ökat.

Sammanfattning

Bedömningen är att etappmålet kan nås genom det pågående arbetet med regeringsuppdrag om grön infrastruktur, klimatanpassning samt kommunikation om ekosystemtjänster. Dock har ingen särskild utredare utsetts med uppgift att utreda hur en förstärkt samordning kan uppnås.

Resultat

Etappmålet har sitt ursprung i Miljömålsberedningens strategi för en långsiktig hållbar markanvändning och ska bidra till internationella mål för biologisk mångfald om uthålligt jord-, skogs- och vattenbruk samt säkrande av ekosystemtjänster och till EU:s mål om att bevara och restaurera ekosystem och deras tjänster samt öka jord- och skogsbrukets bidrag till bevarande och restaurering av den biologiska mångfalden. Detta ska ske genom att en särskild utredare tillsätts med uppgift att utreda hur en förstärkt samordning kan uppnås i den statliga förvaltningen i syfte att öka helhetssynen på mark- och vattenanvändning.⁶³⁰

Regeringen har inte utsett någon särskild utredare med denna uppgift. Dock har ett antal andra processer påbörjats i syfte att skapa en gemensam syn på landskapet. Naturvårdsverket har fått ett antal regeringsuppdrag som leder i denna riktning. Viktigast bland dessa är två regeringsuppdrag om grön infrastruktur. Det första, som ska levereras hösten 2015, handlar om att ta fram riktlinjer och en genomförandeplan avseende regionala handlingsplaner för grön infrastruktur och genomförs tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten, Statens jordbruksverk, Boverket, Trafikverket och Skogsstyrelsen samt ett antal länsstyrelser. Det andra, som ska levereras hösten 2017, handlar om att koordinera arbetet med att utveckla en fungerande grön infrastruktur och ska genomföras i samarbete med länsstyrelserna, Havs- och vattenmyndigheten, Statens jordbruksverk, Boverket, Trafik-

630 Prop 2013/14: 141

verket, Skogsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet och andra berörda myndigheter och aktörer. Även regeringsuppdragen till Naturvårdsverket om klimatanpassning i arbetet med biologisk mångfald (i samråd med länsstyrelserna och SMHI) samt kommunikation om ekosystemtjänster bedöms kunna bidra till en ökad helhetssyn på markanvändningen. På den marina sidan bör särskilt arbetet med havsplaneringen nämnas.

Analys

Regeringens myndigheter har olika och ibland motstridiga mål och roller i frågor som rör markanvändningen⁶³¹. Det är inget problem i sig själv. Däremot kan det bli ett problem när det saknas gemensamma verktyg för att beskriva och hantera de utmaningar som finns i landskapet, där många intressen behöver samsas. Den biologiska mångfalden får ofta ge vika för mer direkta ekonomiska intressen. Arbetet med begreppet ekosystemtjänster syftar till att synliggöra den biologiska mångfaldens olika värden för människan, inte bara de värden – ofta produktionsrelaterade – som brukar styra markanvändningen. På så sätt kan begreppet bidra till att skapa en ökad samsyn på vilka samhällsekonomiska konsekvenser som följer av olika beslut i markanvändningen, även om avvägningen mellan olika värden förblir en politisk fråga.

Mark- och vattenanvändningen styrs till stor del inom sektorerna. Många frågor som rör den biologiska mångfalden är dock inte sektorsspecifika utan kräver ett landskapsperspektiv. Till exempel kan kantzoner mellan skog och jordbruksmark vara mycket viktiga för den biologiska mångfalden. Sammanhangen i landskapet är viktiga för arters möjligheter att sprida sig, inte minst med tanke på klimatförändringen. Arbetet med grön infrastruktur syftar till att stärka dessa sammanhang för att skapa ett mer resilient landskap som ger bra möjligheter för den biologiska mångfalden att överleva. Det kan handla om att identifiera och säkra konnektivitet (sammanhang) mellan skyddade områden, men även om att identifiera nya värdetrakter och förstärka planeringen för landskapet i stort. Det kan också bidra till att minska negativ påverkan från en sektor på angränsande områden. På så sätt bidrar det pågående arbetet med grön infrastruktur till en ökad helhetssyn på markanvändningen, dels hos de myndigheter som arbetar direkt med regeringsuppdraget, dels hos länsstyrelserna och kommunerna som kommer att arbeta med regionala och lokala planer. För att samordningen ska kunna förstärkas på ett märkbart sätt behöver nya resurser tillföras.

631 Motstridiga mål kan även förekomma inom en och samma myndighet

Skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden

UPPFÖLJNINGSAANSVARIG MYNDIGHET: NATURVÅRDSVERKET

Sammanfattning

Bedömningen är att hela etappmålet inte kan nås med dagens tempo. Vad gäller skyddet av landområden har arbetet med ESAB-paketet (Ersättningsmarker i Sverige AB), inom vilket Naturvårdsverket fått 100 000 hektar att byta med skogsbolag, stift och vissa allmänningar för att skydda värdefulla skogar på deras markinnehav, utförts till 92 %. De bytesobjekt Naturvårdsverket fått har ännu inte fått formell skyddsstatus. Takten i övrigt skogsskyddsarbete har legat på en något lägre nivå jämfört med tidigare år. För skyddsvärda sötvattensområden har ett omfattande arbete med metodik för genomförandet bedrivits av Havs- och vattenmyndigheten tillsammans med länsstyrelserna under 2014. Detta kommer att implementeras under 2015, och innebära effektivare naturreservatsarbete i limniska miljöer. Vad gäller det marina skyddet, innebär det regeringsuppdrag Havs- och vattenmyndigheten fått att arbetet intensifieras.

Resultat

Etappmålet har sitt ursprung i Miljömålsberedningens strategi för en långsiktig hållbar markanvändning och ska bidra till internationella mål för biologisk mångfald. Regeringens beslutade om etappmålet om skydd våren 2014. Det skiljer sig från miljömålsberedningens förslag på några punkter, och innefattar följande delar:

- Skogar med höga naturvärden ska skyddas från avverkning. Detta ska ske genom att det formella skyddet av skogsmark har ökat med cirka 150 000 hektar skogsmark med höga naturvärden och i behov av formellt skydd nedan gränsen för fjällnära skog.
- Skogsbrukets frivilliga avsättningar bör ha ökat i omfattning med cirka 200 000 hektar skogsmark i områden som har eller kan komma att utveckla höga naturvärden till totalt 1 450 000 hektar.
- Det formella skyddet av våtmarker har ökat med cirka 210 000 hektar genom att myrar med höga naturvärden i den nationella myrskyddsplanen skyddas.
- Det formella skyddet av sjöar och vattendrag har ökat med minst 12 000 hektar.

- Det formella skyddet av marina områden har ökat med minst 570 000 hektar.
- De ekologiska sambanden har stärkts så att skyddade och på andra sätt bevarade områden och biotoper är väl förbundna och integrerade i landskapet, inklusive den marina miljön, genom att den gröna infrastrukturen har utvecklats och förstärkts.

Analys

Målen för skydd av värdefull natur innebär en ambitionshöjning vad gäller framför allt våtmarker och marina miljöer. Naturvårdsverket och länsstyrelserna har haft genomförande av Myrskyddsplanen genom reservatsbildning eller motsvarande som mål i flera år, men av resursskäl prioriterat ner arbetet, eftersom det i många fall bedömts att den generella lagstiftningen om markavvattning, samt utpekandet av objekten i Myrskyddsplanen som Natura 2000-områden räcker för att deras värden inte ska äventyras. I åtskilliga MSP-områden ingår avsevärda arealer skog också, vilket kan skapa problem, då kostnaderna för att säkra hela MSP-objekt kan bli orimligt stora, om även skogen formellt ska få skydd.

På den marina sidan har arbetet med anledning av etappmålet just inletts, men i och med det regeringsuppdrag som Havs- och vattenmyndigheten fått kommer detta att prioriteras under 2015. Även vad gäller de marina miljöerna, måste skyddsformer och arbetssätt klargöras.

Vid 2014 års utgång var drygt 10 600 km², ca 6,6 % av havsarealen formellt skyddad.

För skogsskyddet har arbetet med ESAB-paketets Ersättningsmarker i Sverige AB genomförande varit centralt under 2014, och själva bytesaffärerna har genomförts till 92 %. Detta arbete kommer att fortsätta under 2015, men uppfyller i sig inte etappmålet, då den satsning som gjordes när Sveaskog avstod 100 000 hektar produktionsskog för att bytas mot 60 000 hektar skyddsvärd skog inräknats i det tidigare delmålet i Miljö kvalitetsmålet *Levande skogar*. Den fördröjning i måluppfyllelse som tidigare rapporterats om, vid 2010 års avrapportering, gör att avstämningen av det nya etappmålet om 150 000 hektar är svåruppföljt. Takten på skogsskyddsarbetet har för närvarande sjunkit av flera skäl, förutom budgetminskning, även den förändring av expropriationslagen som genomfördes 2010, vilket inneburit att areal skydd per satsad krona minskat kraftigt, även om det också inneburit att intrångs-affärer underlättats.

En viktig insats som kommer att inledas 2015 är att se över den nationella strategin för formellt skydd av skog, för att uppdatera den, och inkludera senaste rön om skogsskyddsarbete, samt även de riktlinjer och rekommendationer Naturvårdsverket tagit fram i Processbeskrivningen för skydd, samt skogsskötselstrategin.

Tabell 8. Beslut om skyddade områden, arealer (ha), uppdelat på naturtyper 2014

Naturtyp	Hektar	Naturtyp	Hektar
Tallskog	2 170	Övrig våtmark	250
Granskog	3 140	Hävdad våtmark	10
Barrblandskog	1 840	Torvtäkt	0
Barrsumpskog	620	Odlad mark	90
Lövblandad barrskog	1 920	Äng	10
Triviallövskog	460	Betesmark	120
Ädellövskog	360	Substratmark	10
Triviallövskog med ädellövinslag	170	Övrig öppen mark	190
Lövsumpskog	100	Exploaterad mark	10
Hygge/Brandfält	750	Sjöar och vattendrag	1 250
Impediment	850	Hav	760
Våtmark	3 090	Totalt	18 170

Våtmarksskyddet har fått stå tillbaka för mer prioriterade insatser i och med att Naturvårdsverket och länsstyrelserna bedömt att hotbilden mot våtmarkerna varit mindre prekär än mot motsvarande andra habitat. En mer långtgående analys av de relativa hotbilderna kommer att göras under 2015 i arbetet med att se över de nationella skyddsstrategierna. Naturvårdsverket måste också göra en samlad bedömning av olika styrmedels möjligheter att bevara de våtmarks-knutna värdena.

Arbetet med det limniska områdeskyddet har intensifierats under 2014, i och med att Havs- och Vattenmyndigheten genomfört ett projekt för att utveckla kriterier för områdeskydd av sötvattenmiljöer, likt de som utvecklats för marina miljöer. Resultaten från detta projekt kommer att implementeras under 2015. Innan dessa kriterier är inarbetade och antagna, är det svårt att peka ut hur mycket områdeskydd som genomförts i de limniska miljöerna.

Skogsbrukets frivilliga avsättningar av produktiv skogsmark med höga naturvärden är omfattande och en del av det ansvar som följer av skogspolitiken med sektorsansvar och frihet under ansvar. Skogsbrukets frivilliga avsättningar av skog nedan och ovan den fjällnära gränsen uppgick 2010–2011 till totalt 1 245 000 hektar produktiv skogsmark. Skogsstyrelsen har klassat 647 000 hektar av de frivilliga avsättningarna som områden med utvecklade (höga) naturvärden varav en stor andel har höga till mycket höga naturvärden och benämns ”Områden med utvecklade naturvärden” (OMUN). Nästa klass är ”Utvecklingsmark”, bl.a.

områden som inom en nära framtid ska kunna utveckla naturvärden och uppnå nyckelbiotopklass, omfattande cirka 143 000 hektar. Om kraven för ”OMUN” eller ”Utvecklingsmark” inte uppfylls, klassas området som ”Annat värde”. Enligt Skogsstyrelsen omfattar områden med ”Annat värde” 259 000 hektar. Exempel på vad som skulle kunna finnas i kategorin ”Annat värde” är s.k. restaureringsskogar som på sikt kan få höga naturvärden och som har avsatts just i det syftet.”

Totalt motsvarar befintliga frivilliga avsättningar cirka 5 procent av den produktiva skogsmarken.

Miljöhänsyn i skogsbruket

UPPFÖLJNINGSA NSVARIG MYNDIGHET: SKOGSSTYRELSEN

Etappmålet om miljöhänsyn i skogsbruket är att senast 2015 är de förväntningar som samhället har på miljöhänsyn i skogsbruket tydliggjorda och kända för skogsbruket, så att de får en praktisk tillämpning.

Sammanfattning

Med dialogprojektet har Skogsstyrelsen tillsammans med skogssektorn tagit ett steg framåt i att skapa gemensamma målbilder för god miljöhänsyn⁶³². Skogsstyrelsens effektutvärdering visar att samsynen om vad som är god miljöhänsyn har ökat, och att skogsbrukande organisationer anser att lagkrav för miljöhänsyn nu är tydligare. I januari 2015 startade den nya uppföljningen av vilken miljöhänsyn som skogsbruket tar vid föryngringsavverkning med modulerna kantzoner vid vatten, hänsynskrävande biotoper och naturvärdesträd. De skogsbrukande organisationer som inte deltagit i Dialogprojektet har en tydligt mer skeptisk inställning till implementering av målbilder och förändring av uppföljningssystem.

Resultat

Etappmålet om en miljöhänsyn vid skogsbruk beslutades av regeringen 2014-02-27.⁶³³ I detta avsnitt redovisas de viktigaste resultaten i form av genomförda åtgärder som vidtagits.

632 Markör Marknad och Kommunikation. 2014. Skogsstyrelsen. Rapport: ”Dialog om miljöhänsyn” – Intervjuer med skogsbrukets deltagare i dialogprojektet

633 Regeringsbeslut I:3 M2014/593/Nm

DIALOG OM MILJÖHÄNSYN

Skogsstyrelsen har under åren 2011–2013 genomfört projektet *Dialog om miljö-hänsyn*. Målsättningen med projektet var att bidra till:

- Ökad samsyn om sektorsansvarets innebörd
- Utvecklade sätt att beskriva målbilder för god miljöhänsyn
- Väl kända lagkrav för miljöhänsyn
- Uppföljningssystem som kan utgöra grunden för en fortsatt utvecklings- och lärprocess

Skogsstyrelsens effektutvärdering⁶³⁴ visar att de skogsbrukande organisationer som deltagit i dialogprojektet generellt är positiva till både process och resultat. Överlag är siktet inställt på någon form av implementering av resultaten.

MÅLBILDER FÖR GOD MILJÖHÄNSYN

I dagsläget finns gemensamma målbilder för mark och vatten, hänsynskrävande biotoper, sociala värden och kulturmiljöer. En samverkansgrupp för förvaltningen av målbilderna för god miljöhänsyn bildades under hösten 2014 med syfte att hålla samsynen och dialogen om miljöhänsynens bidrag till måluppfyllelsen av de skogs- och miljöpolitiska målen levande.

Fler målbilder kommer tas fram i de ämnesspecifika arbetsgrupperna från dialogprojektet, dessa har utökats då intresset är stort från skogsbruket.

UTVECKLAD HÄNSYNSUPPFÖLJNING

I januari 2015 startade uppföljningen enligt det nya systemet av vilken miljöhänsyn som skogsbruket tar vid föryngringsavverkning med modulerna kantzoner vid vatten, hänsynskrävande biotoper och naturvärdesträd. Arbetet med att utveckla systemet kommer att pågå under 2015. Statistiken bygger på treårsmedeltal och publiceringen av resultat börjar år 2018.

ÖVRIGA INSATSER

Skogsstyrelsen har under 2014 arbetat med framtagande av informationsmaterial om miljöhänsyn, interna och externa målbildsutbildningar, bedrivit systematisk dialog där fokus legat på miljöhänsyn med ledningarna för de 77 största skogsbruksaktörerna och ideella organisationerna, fortsatt arbetet med att utveckla

634 Duvemo K. och Eriksson A. (2014) Effektutvärdering 2013. Intern rapport. Diarienummer 2013/2108.

systematisk och skarpare tillsyn, samt arbetat med återkoppling av miljöhänsyn vid avverkning till yrkesverksamma.

Analys

HUR HAR ARBETET ORGANISERATS OCH BEDRIVITS RELATIVT FÖRSTUDIERNAS REKOMMENDATIONER

Med dialogprojektet har Skogsstyrelsen tillsammans med skogssektorn tagit ett steg framåt i att skapa gemensamma målbilder för god miljöhänsyn⁶³⁵.

Skogsstyrelsens effektutvärdering⁶³⁶ visar att samsynen om vad som är god miljöhänsyn har ökat med målbildsarbetet. Att de skogsbrukande organisationerna i stor utsträckning är inställda på fortsatt arbete och implementering av resultat innebär att det finns en stor potential för framtida effekter i skogen. Dock krävs fortsatt arbete med t.ex. målbilder och uppföljningssystem. De skogsbrukande organisationer som inte deltagit i Dialogprojektet har en tydligt mer skeptisk inställning till implementering av målbilder och förändring av uppföljningssystem.

En god grund har lagts för ett nytt utvecklat system för uppföljning av miljöhänsynen i skogen och för ett kontinuerligt lärande. Skogsbrukets representanter är dock avvaktande vad gäller implementering i väntan på konkreta utfall. De första resultaten från den nya hänsynsuppföljningen väntas under 2018.

Effektutvärderingen visar också att skogsbrukande organisationer anser att lagkrav för miljöhänsyn nu är tydligare.

635 Markör Marknad och Kommunikation. 2014. Skogsstyrelsen. Rapport: *”Dialog om miljöhänsyn” – Intervjuer med skogsbrukets deltagare i dialogprojektet*

636 Duvemo K. och Eriksson A. (2014) Effektutvärdering 2013. Intern rapport. Diarienummer 2013/2108.

En dialogprocess i ett nationellt skogsprogram

UPPFÖLJNINGANSANSVARIG MYNDIGHET: SKOGSSTYRELSEN

Etappmålet om en dialogprocess i ett nationellt skogsprogram är att en öppen dialog med intressenter som berörs av skogen och dess värdekedja har etablerats senast den 1 juli 2015. Dialogen omfattar ekonomiska, sociala och miljömässiga värden och syftar till att skogen och dess värdekedja ytterligare bidrar till utvecklingen mot ett hållbart samhälle och en växande biobaserad samhälls-ekonomi.

Sammanfattning

Ett programråd med representanter för en rad olika organisationer och myndigheter med intresse i skogen har utsetts. Programrådet har haft två möten och en dialogprocess i ett nationellt skogsprogram har påbörjats. Då olika aktörer har olika utgångspunkter och framtidsbilder är det en stor utmaning att åstadkomma en ökad samsyn som kan resultera i en brett förankrad skogsstrategi.

Resultat

Etappmålet om en dialogprocess i ett nationellt skogsprogram beslutades av regeringen 2014-02-27.⁶³⁷ I detta avsnitt redovisas de viktigaste resultaten i form av genomförda åtgärder som vidtagits.

INRÄTTANDE AV ETT PROGRAMRÅD OCH ÖVRIG ORGANISERING

Ett programråd med representanter för en rad olika organisationer och myndigheter med intresse i skogen har utsetts. Programrådets roll är bland annat att ge vägledning till dialogprocessen under hela dess löptid. Programrådet har haft två möten, det första i juni 2014 och det andra i februari 2015.

Följande organisationer finns representerade i programrådet:

Fältbiologerna, GS Facket, IKEA, Innventia, LRF Skogsägarna, Naturskyddsföreningen, Naturvårdsverket, Preem, Region Västerbotten, Skogsindustrierna, Skogsstyrelsen, Stockholm Environment Institute, Sveaskog, Svebio, Svenska Ekoturismföreningen, Svenskt Friluftsliv, Sveriges Hembygdsförbund, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Sverok, Vinnova och WWF.

637 Regeringsbeslut I:3 M2014/593/Nm

Därutöver finns ett sekretariat med projektledare kopplade till Näringsdepartementet. Den exakta bemanningen av sekretariatet är under utarbetande. Även representanter från andra departement har kopplats till skogsprogrammet.

I Skogsstyrelsens regleringsbrev för 2015 framgår att Skogsstyrelsen ska ”bistå Regeringskansliet i arbetet med ett nationellt skogsprogram”.⁶³⁸ Av regleringsbrevet framgår inte närmare vad det innebär och för närvarande pågår diskussioner för att förtydliga detta.

KOMPLETTERANDE FÖRSTUDIE AV SLU

Hösten 2014 genomförde SLU via Future Forests en kompletterande förstudie.⁶³⁹ I förstudien lämnas förslag till övergripande organisation samt spelregler för den långsiktiga dialogprocessen som syftar till att möta MCPFE (Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe) elva principer för nationella skogsprogram. Förslagen ligger i linje med tidigare rekommendationer från Skogsstyrelsens förstudie.

Erfarenhetsutbyte har i omgångar skett med Finland som länge arbetat med skogsprogram. Senaste utbytet skedde i januari 2015 då det finska ministeriet besökte Skogsstyrelsen i Jönköping. Även Näringsdepartementet deltog med en representant.

Analys

HUR ARBETET HAR ORGANISERATS OCH BEDRIVITS RELATIVT FÖRSTUDIERNAS REKOMMENDATIONER

Arbetet med en dialogprocess i ett nationellt skogsprogram påbörjades av den förra regeringen och har fortsatt under den nya regeringen. Regeringsskiftet har inneburit viss fördröjning av arbetet.

De åtgärder som hittills vidtagits följer i huvudsak förstudiernas rekommendationer. Arbetsgrupper som ska leverera underlagsmaterial inom ett antal viktiga ämnesområden inom skogens hela värdekedja ska tillsättas. Det finns samtidigt ett fortsatt behov av att tydliggöra roller och ansvar inklusive principer för deltagande och spelregler för att skapa förtroende och legitimitet för processen. Regeringen avser att syntetisera arbetet i en skrivelse eller proposition.

638 Regeringsbeslut 1:3 L2014/2165/LB (m.fl.) 2014-12-22

639 Future Forests Rapportserie 2014:2 – Förstudie om det Nationella Skogsprogrammets dialogprocess

FÖRUTSÄTTNINGAR FINNS FÖR ATT ETABLERA EN ÖPPEN DIALOG

Skogens roll i utvecklingen mot ett hållbart samhälle och en biobaserad samhälls-ekonomi har under de senaste åren debatterats och diskuterats i såväl media som inom forskarsamhället och politiken. Frågorna spänner över flera sektorer och politikområden samtidigt som olika aktörer har olika utgångspunkter och framtidsbilder.⁶⁴⁰

Detta talar för att en öppen dialog bör kunna etableras inom ramen för en dialogprocess i ett nationellt skogsprogram. Samtidigt kommer det att vara en stor utmaning att åstadkomma en ökad samsyn som kan resultera i en brett förankrad skogsstrategi.

Ett variationsrikt skogsbruk

UPPFÖLJNINGANSANSVARIG MYNDIGHET: SKOGSSTYRELSEN

Etappmålet om en ett variationsrikt skogsbruk är att bestämmelser har förtydligats så att det senast 2015 finns goda förutsättningar för ett variationsrikt skogsbruk.

Sammanfattning

Troligen krävs ytterligare åtgärder för att skapa förutsättningar för ett variationsrikt skogsbruk förutom att justera regelverket. Skogsstyrelsen, med stöd av SLU, håller på att genomföra ett antal förändringar och studerar möjligheten till ytterligare förändringar i främst skogsvårdslagens 5, 6 och 10 §§.

Bland ytterligare åtgärder märks att skogsbruket behöver bli bättre på att bedriva olika former av skogliga försök som kan redovisas och utgöra grund för en ökad variation. Kunskap om och attityder till hyggesfritt skogsbruk behöver förbättras.

Resultat

Etappmålet om ett variationsrikt skogsbruk beslutades av regeringen 2014-02-27.⁶⁴¹ I detta avsnitt redovisas de viktigaste resultaten i form av genomförda åtgärder som vidtagits.

⁶⁴⁰ Se t.ex. Future Forests projekt Intressenternas önskvärda framtider: <http://www.slu.se/sv/centrumbildningar-och-projekt/future-forests/om-future-forests/syntesprojekt/intressenternas-onskade-framtider/>

⁶⁴¹ Regeringsbeslut I:3 M2014/593/Nm

Etappmålet fokuserar på att regelverket, främst i form av skogsvårdslagen, är utformat så att det finns förutsättningar för ett variationsrikt skogsbruk.

REGELVERKETS UTFORMNING

Skogsvårdslagen medger idag en stor frihet för ägare och brukare att utforma olika skötselåtgärder. Ett fåtal åtgärder är förbjudna som hyggesplöjning och användning av herbicider. För ett antal åtgärder finns regelverk som styr upp nyttjandet.

Tonvikten i arbetet har legat på regelverken runt anläggning av ny skog och avverkning av skog. Regeringen har via ändring i lag ökat möjligheten för Skogsstyrelsen att medge dispenser från delar av de här regelverken för försöksverksamhet. Det avser § 5 (Skyldighet att anlägga ny skog); §6 (Föryngringsåtgärder); samt § 10 (Avverkning av skog).

Skogsstyrelsen håller för närvarande på med att göra nödvändiga följdändringar till följd av lagändringarna. Preliminärt ska de fastställas av Skogsstyrelsens styrelse i oktober 2015.

Inom ramen för regeringens satsning på adaptiv skogsskötsel har ett antal kunskapsunderlag tagits fram för att belysa behovet av ytterligare förändringar. De avser lagkurvorna till §§ 5 och 10 samt Lägsta ålder för föryngringsavverkning i de fyra nordligaste länen (§ 10).

Beträffande lagkurvorna har Skogsstyrelsen tagit fram ett beskrivande PM. SLU avser att studera behovet av förändring med hänvisning till dagens kunskapsläge. Preliminärt förefaller grunden för § 5 vara god medan den är väsentligt oklarare för § 10. En rapport väntas senare under 2015.

Avseende lägsta ålder för föryngringsavverkning i de fyra nordligaste länen håller Skogsstyrelsen precis på att avsluta ett kunskapsunderlag.

Analys

REGELVERKETS ROLL

Regelverkets roll för att få ett variationsrikt skogsbruk bedöms vara liten. Sett över tid har regelverket förändrats vid flera tillfällen. 1979 infördes många detaljregler som sedan i huvudsak togs bort 1993, bl.a. för att medge en större variation i brukandet. Variationen har dock inte ökat.

ANDRA FAKTORER

För att få ett mer variationsrikt skogsbruk krävs troligen ytterligare åtgärder förutom att justera regelverket. Skogsbruk är en verksamhet som bedrivs på kommersiella grunder där vikten är stor både i att kunna få goda intäkter som att via ständiga rationaliseringar minska kostnaderna.

Den starka jakten på kostnader har medfört att skogsbruket utvecklats mot att klara av ett fåtal åtgärder effektivt. Såväl personal som utrustning är inriktade mot det. En bieffekt av detta är att variationen inte har ökat.

För en ökad variation krävs att skogsbruket blir bättre på att bedriva skoglig försöksverksamhet. Det förekommer idag, men de följs sällan upp och redovisas. Beträffande hyggesfritt skogsbruk finns också fortfarande rätt bred skepsis till följd av historiska misslyckanden under tidigt 1900-tal.

Dessa faktorer behöver också adresseras på lämpligt sätt.